

SLOVENIJA.

List 27.

V torek 3. Mali travna

1849.

Slovenija izhaja vsaki teden dvakrat, in sicer vsaki torek in petek. Predplačuje se za celo leto v založnici v Ljubljani 7 gold., za polleta 3 gold. in $\frac{1}{2}$, za ene kvatre 1 gold. in 45 kr. Za celoletno posiljanje na dom v Ljubljani se odrajuje še $\frac{1}{2}$ gold. Za po pošti posiljano Slovenijo je celoletno plačilo 8 gold., polletno 4 gold., za ene kvatre 2 gold.

Spis poslancov českých

od političkih vodil, po katerih so se na ustavodavnem zboru na Dunaju in v Kromerihu ravnali.

Kar so dalj časa mnogi naprej pravili, drugi težko verjeli, marsikteri silno želeli, malokdo pa pričakoval, česar se je tedaj toliko manj kdo za res bal, je nazadnje resnica postalo; brez obzira na poprejšnje razglase je prvi ustavodavni zbor Austrije nasilno razpušen, in narodi avstrijski niso le svojih pravičnih nad nedopolnjenih vidili, ampak so še v osebi zvoljenih namestnikov svojih na nevredni način razžaljeni.

Podpisani nekdanji poslanci državnega zbora iz Čehov, prisiljeni obžalovati to nezgodo za našo krasno domovino in za celo cesarstvo, držimo za dolžnost, odverniti od sebe vso odgovornost za tega voljo in tim več, kolikor manj zaslužno in nepravilno je vsaktero očitjanje in obdolženje, ki se nam zavoljo našiga obnašanja na državnem zboru ne samo od naših nasprotnikov in ene strani nemškega novinarstva sploh dela, temuč tudi od ministerstva v patentu razpušenja od 4. Sušca t. l.

Po pravilu v vseh deželah, ktere ustavo (konstitucijo) imajo, so izvoljeni namestniki ljudstva zastran vseh v zboru izrečenih misel in zastran vživanja pravice glas svoj oddati, edino Bogu in vesti svoji odgovorni. Ker pa to izverstno postavljenje le iz zaupanja svojih volivcov imajo, jim na tem zares veliko leži, de si to zaupanje ohranijo z razlago uzrokov, zakaj so se tako in ne drugači obnašali. Mi smo pa tim bolj primorani, političke vodila, po katerih smo se na državnem zboru celi čas edino ravnali, tu razodeti, ker se tolikokrat te vodila, če prav so tako proste in očitne, doma in zunej, nalaš ali po nevednosti, napak razkladajo in tolmačijo. Cela naša politika je nam bila tako rekoč naprej načertana z jasnim pogledom na vse dogodbe in resnične razmere, v kterih živimo. Treba nam je samo te okoljine v kratkim obrisati, in une vodila izvirajo iz njih same od sebe kot naravni nasledik. Motijo se zares taisti, kteri poganjanje narodov, ki se dan današnji z čedalje večji silo razodeva, de bi narodnosti svoji veljavo zadobili, derže in razglasujejo za umetno napravljeno, torej kratkoterpeče razdraženje, za zmoto, in clo za zalezljivo bolezen duha našiga časa. Kdor globokejši pogleda, bo beržej v tem vidil djanje previdnosti Božje, prirojeno, ker neogiblivo potrebno nasprotno moč proti omiki noviga veka, ktera vse poravnava in v eno podobo spravljaja, — de bi se v edinosti človeštva ne razšla popolnoma različnost njegova. Z narodnostjo, ktere pomen se današniga dne čedalje bolj razširja, je v zgodovino tega sveta stopila nova moč, ktere veliki dozdej neznani nasledki se še le prihodnim stoletjem popolnoma odgernejo. V vseh premikih imenitniga leta 1848 vidimo sicer zraven narodniga življa (elementa) tudi političko in družbinsko prizadetje, tode le nagli pogled na narbolj razdražene dežele, Laško, Nemško, Ogersko, Polsko in Dansko, nam pokaže, de so tu narodni dobički povsod še nad političke stavljeni bili; clo Francozka je pokazala z nepri-

čakovanim izidam volitve predsednika, de je Napoleonska slava, prikupovaje se narodni častiželjnosti, bila veliki množici višji od vsega učenja glede republike in socialisma (poprave človeške družbe). Zato ni bilo modro ne pravično, de se je nam českim poslancem, ogled po naših narodnih potrebah na državnem zboru za zlo jemal kot nevredna oskoserčnost, ko se je vendar veliko število naših nasprotnikov v svojim obnašanju še več po narodnih nagibih ravnalo; poslušali smo v tem, vedoči ali nevedoči, glas duha, vladarja sveta, tako kakor tudi rečeni naši nasprotniki. Po pravici pa za se to spričo tirjamo, de nismo mi nikjer in nikdar iskali dobiček svoje narodnosti v škodo kakoršnekoli druge. V ti reči smo se bili berž iz početka in tako rekoč iz doma postavili na viši stanoviše, iz kteriga se nam je polna pravica za vse prikazala kot prirojeno vodilo, ktero je z podiravnimi nogami in obrekami posameznih ljudi otemnjeno in zakaleno biti moglo, nikoli pa poderto ali odloženo.

Austrija, skupšina dežel in narodov silno različnih, nekdej več ali manj samostalnih, je bila do Sušca 1848 le z voljo neomejeniga vladarja, operto na moč orožja, skupej obderžana. Ta vez se je pa na zadnje pokazala za ta novi čas in za vso prihodnost biti ne zadostno; zakaj kakor hitro celi narodi hočejo, postanejo svobodni. De bi Austrija tudi zanaprej obstala in vživala kot država dobro srečo, se mora po naših mislih naiti vezilo še terdnisi, močnejši klej, kakor je bilo uno iz telesne moči. Nar močnejši in narstanovitniši izmed vseh takih vezil je prirojeni (natorni) nagon, kakor tudi dobro spoznani lastni dobiček narodov samih. Ne samo pri posameznih ljudeh, ampak tudi pri narodih prevlada nagon ohranjenja samiga sebe, svobodniga ravnanja in nemoteniga razvitja svojih moči za povzdigo dušniga in deželniga blagostanja.

Napredki mehaniški, z kterimi se vse razmere časa in prostora poravnajo in zmanjšajo, zraven pa poganjanje omikanosti (Bildung) sploh, vse na eno obliko spraviti, store obderžanje malih držav ali deržavic čedalje bolj nemogoče. — Mali narodi so že k obderžanju deržavniga bitja napotjeni, poslužiti se pravice združevanja (Associationsrecht) kakor posamezni ljudje pri velikim započetju.

Ko je misel na deržavno samostalnost Madjarov, Čehov, Serbov in Romanov, Rusinov in Slovincov, in clo Poljakov v njih celosti, pri vsredivni moči sedajne izobraženosti, le prazni sanj, dobiva nasproti misel od deržavniga zedinjenja teh rodov dan na dan večji veljavo, vterjeno na zgodovino in še bolj na prirojeno neogiblivo. Ti rodovi sami za se preslabi in v nevarnosti, zamorejo v mirni zvezi med sabo do take moči priti, de se proti napadam vseh sosedov na izhodu z dobrim izidam postaviti vtegnejo.

Poklicani, se pri vravanju Austrije kot deržave in pri odločenju načina in pogojev vdeležiti, pod kterimi bi ta deržava bila zanaprej eno edinstvo, smo zamogli le v teh omenjenih očerkih iskati in naiti tiste misli, ktere so nas pri tem delu voditi imele.

Hotli smo tedej novo Austrijo postaviti na podlago federativno kot zvezno deržavo,

ki bi se v svoji natori ne smela imenovati ne nemška, ne slavjanska, ne madjarska ali romanska, temoč je počivati imela na družtvu svobodnih in čisto enako opravičenih narodov. Hotli smo to zvezo berž iz početka v obliki dedišniga cesarstva, ki je že tu, prepričani, de se ne smemo brez škode od pozitivne (dane) deržavne podlage več oddaliti, kot kolikor je neogiblivo potrebno za napravo pravniga stanu, in de ravno to vladarstvo nar gotoviši poroštvu da za stanovitno ohranjenje deržave same. Ker pa že od začetka nikoli mislili nismo, za posamezne dežele polno samooblastnost tirjati, je imela beseda „federacija“ v naših ustah lastni, omejeni pomen, in poslužili smo se je le zato, ker za zaznamovanje te deržavne oblike, ktero smo si mi želeli, pripravniši besede našli nismo.

Hotli smo pa dalej ustavno ljudovladno monarhijo (cesarstvo), ker moramo popolno priznanje ljudskih pravic za vsakiga človeka tirjati, in ker bi prednosti tega ali uniga stanu v deržavi glavni misli nove Austrije, vodilu enake pravice vseh ravno nasproti bile. Mislili smo in mislimo še, de je boljši, to na enkrat in za vselej čez in čez odrezati, kar se več popraviti in obderžati ne da, kakor pa deloma malo po malo odrezavati, ker se z prvič imenovanim ravnanjem narlozej cela deržava komunističkiga kvasa ohrani.

K želji naših nemških rojakov, de bi se pri stavljanju nove zedinjene Nemčije vdeležili, nismo ravno iz tistiga uzroka pristopiti zamogli, iz kteriga smo se tudi znanimu prizadetju Madjarov zoperstaviti mogli. Nameni obeh teh narodov so bili naravnost našim nasproti; ko bi jih bili izpeljali, bi bila Austrija kakoršno smo mi ne samo nam v korist želeli, nemogoča, in vodilo enake pravice narodov bi bilo berž zares golo zasmehovanje. Frankobrodski zbor, kteri je stavljaj in zidal svojo političko stavbo zlasti in poglavitno le na misli in podlagi nemške narodnosti, je obetal sicer nenemškim narodam nemske dežele nektere pravice; ali kako so se obnašali Nemci v Šlezviku, kako posilno so raztergali Poznansko, kako so njih besede v cerkvi Sv. Pavla z sovražtvam proti Slavjanam, in zlasti proti Čeham navdane bile, vse to je bila strašivna razlaga (komentar) na uno pismo. Madjari prevzetni pa so nauk od enakopravnosti berž iz početka za golo neumnost imeli in razglasili.

Ker smo novo zedinjeno Austrijo hotli imeti kakor silno in močno tako tudi pravično in svobodno, je bilo iz početka berž naše prizadetje, de bi v nji osrednja deržavna moč od deželne oblasti razdeljena in med njima postavljena bila narpopolniši ravnovaga, de bi na eni strani vkupno osredje imelo ob času potrebe dovoljno moč, de bi ude, ki narazen siliijo, skupej deržati in k njih dolžnosti pripeljati zamoglo, nasproti pa, de bi se svobodnimu samoopravištvu narodov v rečeh, ki edinstva deržavniga kar nič ne zadevajo, nikakoršni zadržki ne stavljali.

Te na kratkim povedane vodila in misli so bile premoženje duhovno ne samo posameznih českých poslancov, one so bile več ali manj jasno, več ali manj terdno založene v prepričanju vseh slavjanskih udov deržavniga zbora iz Českiga in večidel tudi iz Morave. — Na to preidejo in overžejo v tem spisu,

kar se jim je vse očitalo. Zastran njih prizadetja zoper centralizacijo pravijo:

Ravno tako so nas dolžili in sovražili, ker smo se poganjali za zvezno in federativno osnovo Austrije. Sploh so razglasovali le to za stranske namene; ali bili so tudi taki nasprotniki, ki so vohali clo naklepe državne izdaje. Očitane, de smo mislili Austrijo oslabiti in od nje se odtergati, pustimo po vsem tem, kar smo celo leto storili, pisali in govorili, brez vse opombe; to očitane pameti teh ljudi, ki taisto izreko, še manj čast dela, kakor njih sercu. Mi deržimo federativno ustavo Austrije za neogiblivi in gotovi nasledik velike različenosti nje narodov in pravila, de vsem enake pravice gredo. Ali mar more biti v resnici enaka pravica vseh, ko se jezik in torej narodnost eniga uda v celi osnovi deržave povzdigne z postavo ali v djanju za gospodojoči? Ali nema, ker je en osrednji jezik potreben (ako se Francozki ali latinski vzeti noče ali nemore), že za tega volja taisti na le te reči prihranjen in omejen biti, ktere k edinstvu deržave neogiblivo gredo, nasproti pa reči, ki tega edinstva ne zadevajo, lastnemu opravištvu posameznih udov prepušene biti? Mar ne bodo opravištva o-sameznih dežel tako dobro pod deržavnim, vkupnim vladarjem, kakor koli deržavno osrednje opravištvo? Ali ima ta obžalovanja vredna in neslišana reč, de veliki del udov deržavniga zbora še jezika razumel ni, v kterim se je na njem govorilo, tudi za naprej in za vselej ostati? Ali morde ima, proti prirojeni pravici, in proti pozitivni postavi enakopravnosti, v volitni red prijeto biti nekako cenjenje po jeziku (Sprachcensus)? To je očitno, de že samo vprašanje zastran jezikov v Austrii stanovitno k zvezni osnovi pelje, če tudi zamolčimo nagibe iz razločnosti zemljopisne lege, zgodovine, stopnje omikanosti, zaderžanja, šeg in nagnjenja.

Tudi smo terdno prepričani, de Austrija pokoja in miru potrebna za prihodno blagovitost pred ne doseže; dokler se od nesrečnih namenov centralizacije ne odstopi. Odkazemo v ti reči na prihodne leta: *opinionum commenta delet dies, naturae judicia confirmat* itd.

Podpisani so: Palacky, Pinkas, Rieger, Trojan in 26 drugih. Strobah je pozneje pristopil.

Austrijsko Cesarstvo.

Slovenska dežela.

* Lloyd, ki misli ministrov razodeva in zagovarja, reče v sestavku: „Die deutsche Frage“ med drugim naslednje: ustavna in edina Austrija ne more napol pod Frankobrodami biti. — Če hočejo Nemci Donavo notar do černiga morja imeti, če hočejo na Ogerskim Nemce naseliti (!), če hočejo, de jih cela moč Austrije proti ishodu in zahodu brani, ne smejo cele Austrije od sebe odverniti. —

* Na Dunaju misli 3. t. m. neki Rosental z drugimi vredniki izdajati časopis: „der österreichische Poligraf“ trikrat na dan zjutra, opoldne in zvečer, in zraven pa še trikrat na teden pod naslovom: „das polyglottische Notizenbulletin“ v 8 jezikih (polskim, laškim, českim, Valaškim, madjarskim, ilirskim, francozkim in angležkim). Naročba se prijema po c. k. poštah. —

Vašniši opravičila Slavjanskiga društva v Terstu po opravičnim zapisniku. V obziru na naš opravični dnevnik ali protokol hočemo le o važniših rečeh nekoliko na kratko povedati, de se ta naš prvi dokaz osnovanja in delavnosti našiga društva pre daleč ne razširi. Broj 4. Ljubljansko slovensko društvo pošle svoj nagovor na Njih cesarsko Veličanstvo, de bi se poslanci slavjanskih dežela iz Frankobroda nazaj poklicali, in nam ob enim piše, de bi tudi teržaško društvo enako prošnjo

svitlimu Cesarju pisalo. Prošnja ljubljanskiga društva je v drugi polovici mesca Novembra pretečeniga leta, tedaj še poprejšnjemu gospodu Cesarju Ferdinandu dobrotljivemu v Kromeriz poslana bila. Iz časopisov nam je znano, de ljubljansko društvo na rečeno pismo še odgovora dobilo ni. V seji od 2. Februarja je tedaj naše društvo po mnenju gospoda predsednika skora enoglasno sklenilo, enake prošnje ne storiti, zato, ker je gotovo, de bi bila prazno pisanje brez vsiga koristniga nasledka, in ker so istrijansko-teržaški poslanci že zdavnej sami Frankobrod zapustili. Te misli smo še zdaj, ako ravno je ministerstvo v novič narode povabilo, poslance za Frankobrod voliti, ker smo prepričani de Slavjani nimajo v Frankobrodu nič opraviti, in de zares v slovenskih volitnih okolicah poslancev za Frankobrod voliti ne bodo. Slavjani niso nasprotni, de se samostalna ustavna avstrijska deržava z nemškimi deržavami, al če bojo edino nemško deržavo skovali, s tisto v prijateljske zaveze poda; pa de bi naš avstrijski vladar moral v raznih zadevah nemški deržavi pokoren biti, de bi mi svoje poslance v Frankobrodu redili, de bi Nemcem morali davke in mnogoterne doklade plačevati, ki tako davkov pri nas dama ne manjka, de bi se morali v veri, v deržavnim, srenjskim in domačim živetju po v Frankobrodu izkovanih postavah obnašati, tega avstrijski Slavjani nigdar dovoljili ne bodo. Broj 7. Danek Josip iz Friedlanda v Čedah pristopi k našimu društvu in pošle 7 zlatih kakor plačilo za celo leto in za poštne potroške. Imeniten je ta pristop iz tako daljniga in zlo ponemčaniga kraja, in veliko radost nas je obšla, ko smo njegovo pismo prijeli. Mi smo lepo v českim narečju odgovorili in verliga iz raznih časopisov znaniga Slovana in brata, ki vsako slovansko reč rad krepko podpira, serčno pozdravili. Broj 11. Černe Anton, poslanec pri deržavnemu zboru v Kromerizu, besede ministra Stadion na znanje da, po katerih ministri spoznajo de so Dalmacija, Istrija in celo jadransko primorje do Soče prevagavna slavjanska dežela. Na to smo mi gospodu poslancu prijem vesele novice poterdili, ob enim pa tudi primerno pismo gospodu ministru poslali, v katerim se lepo za priznanje naše narodnosti zahvalimo in ga ponižno prosimo, de bi zanaprej slavjansko živetje v primorju krepko podpirati blagovolil. Broj 15. in 21. Odbor Slovanske lipe v Pragi nas lepo pozdravi in prosi, de bi ji o važnejših rečeh tergovine in kupčijstva dopisavali ali mu kakiga dopisatelja (korespondenta) na znanje dali. — Vredništvo Novin Slovanske Lipe v Pragi pošle od neimenovaniga prijatla prijete in teržaškemu društvu namenjene denarje, 20 zlatih, in prosi, de bi mu po priložnosti primerne sestavke za imenovaniga časopis pošiljali hotli. Ta dva dopisa sta zarad tega znamenite važnosti, ker nam pričata, de smo si v tim kratkim času našiga djanja v Čedah, to je v domovini sedajne slavjanske izobraženosti, verle prijatle pridobili. Mi smo jim zahvalne odgovore dali. Gospod Josip Wesely in gospod Bačowsky sta nam dovolila, de smo ju kakor primerna dopisatelja vredništvu na znanje dali. Društvo bo še zanaprej bolj zrelo razsodilo, kaj bi v teh rečeh še storiti bilo. Broj 16. Več iskrenih Slovincov nam pod to številko iz Beča piše, kako se serčno ob našim združenju veselijo, in kako britka tuga jih ima, de nam zarad tam vladajočiga obsedniga stanu ne zamorejo v imenu bečko-slavjanskiga društva splohno radost o našimu obudjenju na znanje dati. Poslejo nam krasno sliko slavniga bana Jelačića v narodni banski obleki in drugo delo izverstne roke „Srbi oko pevača“. Obe podobe je Slavjanskimu društvu v Terstu gospod Ivanovič, slavni srbski kamnopolsek, v dar namenil, in po imenovanih Slovincih prijazno v Terst poslal. Zraven nam je tudi oznanil, de bo kmalo sliko Stratimiroviča, ter poslavljenje bana

Jelačića in blagoslovljenje srbskiga patriarha izdelal. Ko bi kdo želel Jelačićevo sliko ali srbskiga pevača kupiti, naj se s pismam pri gospodu Ivanoviču oznani. Kar o tim naše društvo tiče, bomo v kratkim gospodu Ivanoviču pisali, se za prijeto darilo zahvalili, in imenovane nove dela posebno pa sliko Stratimiroviča naročili. Broj 17. in 24. Gospod profesor Fojček, ud našiga društva in odbornik, nas je s pismam opomnil, de bi dobro bilo, Lovrance v Istriji in ondašniga župaika, ki so ministerstvu s krepko besedo oznanili, de so in hočejo Slavjani biti in de želijo z bližnjo Reko ožje skleniti se, zavoljo tako verliga obnašanja v duhu slavjanskim lepo pohvaliti. Na to smo mi Liburniancam prijazno pisali, in smo jih opominjali, de bi se tudi zanaprej enako slavno obnašali. Scer je častitumu društvu znano, de imenovano obnašanje verlih Lovrancev ni vsim po volji bilo. Protivniki so se v teržaških časopisih oglasili in so iskrene domorodce gerdo psovali. Ti pak so primerni odgovor sestavili in ga nam s prošnjo poslali, de bi ga presodili ino po tem po našimu mnenju razglasili. Ker je pa gerdo obnašanje, s katerim so protivniki Lovrancev po zvijaško podpise neke prošnje zoper Lovrance od prostih ljudi iskali, tudi že v teržaških časopisih razglašeno bilo; ker je ves ta prepir že tudi poslancu tiste volitne okolice na znanje prišel, in dalej, ker se nam o novi politiški vdelitvi avstrijskih dežela kaj očitno govoriti prezgodno zdi, mislimo to reč za zdaj raji na stran položiti, namesto razpertije med dvema sosednima srenjama še bolj podpihivati. Broj 25. Černe Anton poslanec pri deržavnim zboru pošle pet zvezkov ondašniga govorjenja imenitniših poslancev v zbornih sejah od 3. do 10. Januarja 1849. To darilo je velike hvale vredno, ker se v njemu veliko imenitniga govorjenja najde, ki ga časopisi niso tako obsirno prinesli, in mi se gospodu poslancu v odpisu lepo zahvalimo, naši častiti družbeniki pa se iz tega prepričajo, de imamo verliga prijatela v deržavnim zboru. Broj 32. Neki primorski kapitan in člen našiga društva se pritoži, de v poglavariskim razglasu zarad službe ces. kralj. kapitana teržaškiga ladjostaja (Capitano del porto) terjano ni, de mora ta uradnik tudi slavenskiga jezika zmožen biti, ker so avstrijski pomorci in mornarji veči del Slavjani. Znano je, de je bilo še pod staro vlado zapovedano, de uradniki v slavenskih deželah morajo tudi slovenski jezik dobro umeti, in de se to tudi v razglasih zarad takih služb terjati mora. De se je to v zgornji omenjenim razglasu opustilo, se je mende pomota zalezila. Ker bo pa, ni dvomiti, to službo verli in zasluženi gospod, nekajni hrabri in izversteni oficir avstrijske vojaške brodnije dobil, od kateriga se je nadjati, de si bo prizadeval slovenskiga jezika se dobro naučiti, mislimo, de v tem nič kaj več opraviti nimamo, toljkajni manj, ker, kakor vidimo, deželsko poglavarstvo že zdaj vse važniši postave in zapovedi v slovenskim in ilirskim jeziku razglasuje, in tedaj tudi od vsih uradnikov, kateri z ljudstvom opraviti imajo, popolno znanost slavenskiga jezika gotovo terjalo bo. To so znamenitniši reči našiga opravičniga dnevnika do zadniga Februarja 1849.

(Iz dokaza uravnanja itd.)

Hervaška in slavonska dežela.

Slavenski Jug piše: Zagreb 26. Sušca: Trojedno kraljestvo je izreklo zvezo z vojvodino serbsko, to če reči: deliti med sabo vse dobro in zlo, in delati v vsem složno, in v sporazumljenju. — Naši bratje Serbi povabljeni po ministerstvu, de pošlejo dva moža, v ktere zaupajo, na Dunaj, kjer se bodo dogovarjali z vlado zastran uredbe vojvodstva, so izbrali vredne svoje domorodce gg. Šuplika, Živanoviča, Paskoviča in Bogdanoviča, od kterih so prvi trije pred dvema dnema sem pri-

šli, in naša kot zaveznikov dolžnost je, de jim tudi od naše strani pridružimo nekoliko zanesljivih ljudi, ki bi z njimi pred vlado ponovili naše vkupne želje, izrečene v zadnjim zboru, in na podlagi taistih se ne samo z vlado pogovorili glede domačiga vravnjanja, ampak tudi glede razmere do celotne države brez obzira na darovano ustavo, zakaj oni so sicer govorili za eno, to de za zvezno avstrijsko cesarstvo. — Danas je zavoljo tega velki odbor (zbora) sejo imel, in če prav od vlade povabljeni nismo bili, so se vendar v ti seji izbrali gg. Vranjicany, Mažuranič, Zigrovič, in Kukuljevič, de se serbskim poslancam pridružijo in edino z njimi pri vladi tako ravnaajo, kakor to sreča in čast našiga naroda tirja. V ravno ti seji je bilo govorjeno od razmere med nami in bratji Serblji in sklenjeno, de imamo eno postavodajavstvo, ali vsak svoje domače opravništvo (Verwaltung). Zložno, le vedno „Viribus unitis!“

Zagreb 26. Sušca. 1 dan Maliga Travnja bo opravil g. Pakraški škof Štefan Kragujevič v Zagrebu zadušnico po rajnim serbskim vojvodom Štefanam Šuplikcam.

V Zagrebu je bil 30. Sušca naslednji oglas (plakat) na ulicah pribit, kakor Nov. h. sl. d. pravijo, od nekiga uradnika pri banskim svetovavstvu:

Dobri glasi!

Kakor smo ravno za terdno zvedili, se bodo vsi sklepi, in zlasti tudi 26. člen glede vojaške meje ali krajine, za kaki dan od njegoviga veličanstva našiga mladiga cesarja in kralja Franciška Jožefa poterdili.

Komu se pak za voljo te nenadane milosti narpopred zahvaliti imamo, to bo serece vsakiga domorodca samo po sebi čutilo.

Jugoslavjani! Mili bratje! Ne obupajte. Tudi mi bomo imeli edino domovino in takrat zopet ljubili Austrijo!

Ter bomo drage volje zopet k velikimu delu njeniga preropenja podali junaške svoje desnice.

In zacelile se bodo gerde rane naroda našiga, ktere mu je vsekal boj na borišu za moč in slavo avstrijskiga cesarstva.

Takrat, bratje! bo nam slava, de smo sozidali novo hišo na jugoistoku od Evrope, v kateri bomo tudi mi kot udje slobodne družine narodne le te hiše, dostojno mesto posedli, in pozabljiviši na poprejšne nadloge in žalosti iz celiga serca glas povzdignili: Naj živi ustavni kralj Francišek Jožef! Naj živi ljublenec naroda slavni Jelačić ban! —

Slavenski Jug pravi: Bog daj, de bi res bilo, ali dvomimo. —

Česka dežela.

Odbor Slovanske Lipe je v seji 26. Sušca enoglasno sklenil, de ostane Lipa tudi zana prejš politiško društvo, in de se bodo prineski za kaucijo Novin Slov. Lipe zbirali. —

Dr. Brauner je ministerstvu zastran česke deželne ustave pomagal, in oznani zdaj po Nar. Nov., de se pred Čehi opraviči, načert, kteriga je ministerstvu v ti reči podal. V I. oddelku od dežele je nasvetval (2): oba naroda v ti deželi imata enako nedotakljivo pravico, ohraniti narodnost svojo in rabiti jezik v uradih in v očitnim podučevanju. Vikši opravnik kraljestva (Statthalter) mora zadeve českiga kraljestva in oba jezika popolno znati. Uradi, ki sežejo do krajev, v kterih oba naroda prebivata, se morajo le ljudmi izročiti, ki oba jezika znajo. V V. oddelku „od deželniga zbora“ svetva: Deželni zbor ima obstat iz 240 poslancov, ki se tako razdelijo: 60 voljenih od teh, ki v volitnim okraju skupej narmanj $\frac{1}{3}$ celiga direktniga davka plačajo, 80 od mest in krajev, ki imajo narveči obljudenje, 100 od drugih prebivavcov zemlje.

Na zbor se zamore izvoliti v vsaki verst, kdor je 30 let star, 5 let že avstrijski

državljan in ki je v kaki verst volivec. Zbor se izbere za 3 leta, ima eno zbornico in se vsako leto pokliče. itd.

Druge novine na Českim prineso podoben izpisek iz česke deželne ustave, kakor de bi že od ministerstva poterjena bila.

Moravia in Silczia.

Holomuc 29. Sušca. Včeraj je bilo poslanstvo iz okraja in mesta Reke pred svitlim cesarjem in mu je dva pisma izročilo; zahvalilo se je sosebno zavoljo samostalnosti, ki je Reki v ustavi 4. Sušca zagotovljena.

Njeg. Veličanstvo cesar je med drugim te besede odgovoril: Upam, de se bodo drage Vam naprave z zavezo vkupnega nadomestvanja (gemeinsame Vertretung) z bližnjimi kronske deželami bolj dopolnile in vterdile.

Tudi Teržačani so bili poslance k Cesarju v Holomuc poslali, prosit za samostalnost Tersta in okolice, ki so bili 24. Sušca pred njeg. Velič. Svitli cesar jim je obljubil: „Deželna uravnava Vaše kronske dežele se bo z pomočjo zaupnih mož iz Vaše srede ustanovila.“

* Slovanska Lipa v Holomucu je sklenila tudi za naprej politiško društvo ostati; udje, ki so 24 let stari, bodo udje politiskiga društva, mlajši pa samo udje bravniga društva.

Galicja in Vladimiria.

Iz Lvova 21. t. m. pišejo rusinske novine Zorja galicka: Ne z družiga vzroka, samo zato, de bi ustavili lažnjive povesti naših nasprotnikov, opomnimo: de vse raznesene novice in pravlice, kakor de bi misli izrečene od g. Borisikjeviča, predsednikoviga namestnika v Glavni Radi, v seji 16. t. m. zastran darovane ustave proti vladi bile, ali de je g. Borisikjevič zavoljo tega govora zapert ali društvo samo razpušeno bilo, so lažnjive besede.

Nar. N. povedo omenjeni govor Borisikjeviča, v kterim od ustave naslednje opomni: de 1) ne obseže izrečbe od razdelenja Galicije po narodnosti, ktero si je celi rusinski narod zlo želel, de bi svojo narodnost proti polski varvati in do enakopravnosti priti zamogel.

2) Šole in uradi, zunej nižjih šol stoje pod centralno oblastjo, in z tem so vrata odperete ponemčanju.

3) Kupčija, umetnost, rokodelstvo so izročene moči državniga zbora, kar vse na to kaže, de vstanemo mi le kolonia naložena v prid centralizacije.

Ogerska dežela.

General Velden je mende iz Dunaja k armadi šel, ktera je Komarnsko terdnjavo oblegla. Tu mende silo veliko naših pada. Na mesto Veldna je na Dunaj gen. Corič prišel. —

Tudi se pripoveduje, de je Vindišgrec na cesarski dvor v Holomuc poklican, in de bo vikši komando baron Jelačić prevzel.

Iz Erdelja se sliši, de je Polak Bem od Rusov potolčen in v Valahio pregnan bil.

Na doljnih planjavah okoli Tise je mende velik sneg zapadel, zatoroj naša armada dosti opraviti ne more.

Kakor dunajski časopis „Presse“ pove, je v Budapešti velik strah, de bi zopet pod Košutovo gospodarstvo ne padli, ker že dolgo niso madjarski puntarji od cesarske armade potolčeni bili in se že blizo Budapešte pokazujejo. —

Časopis „Oester. Correspondent“ pove, de so Rusi v Galicijo stopili. —

Ptuje dežele.

Laska. General Volgemut je do ministrov in do Cesarja poslan z pogoji miru z Piemontezii. —

Poljni maršal Radecki izvestuje v glavnim stanu v Novari 24. Sušca c. k. bojnimu

ministerstvu od bitve: Sovražnik, 50,000 mož, je sklenil pri Olengi pred Novaro srečo svojo z nami poskušati. Prednja straža pod hrabrim generalam d'Aspre je šla včeraj (23.) iz Vespolate proti Olengo in je tam na sovražnika zadela, ki je na goricah postavljen bil. Ker drugi oddelek koj za njim prišel ni, je bila bitva dolgo dvomljiva. Nadv. Albrecht, ki je prednjo stražo komandiral, je več ur z junakoserčnostjo sovražnim napadam nasproti stal, dokler ni general d'Aspre z komandantam tretjiga oddelka Appelam leta oddelik na obojno krilo vojakov nadvojvoda Albrehta razpoložil, jez pa sam zadnjo stražo na sredo za njimi postavil. Na to je pa še grof Thurn z četertim oddelkam ustran Agonje na desno stran zoper sovražnika planil, tako de se je sovražnik na mrak povsod umikvati in v velikim neredu v gore potegniti mogel. Vsak v armadi je bil junak. Če bi hotel pravičen biti, bi prav za prav vse imenovati mogel. Blagor njeg. Velič. cesarju, de ima tako armado. Nar več pohvalo zaslužijo generali d'Aspre, Appel, Thurn; za njimi pa nadvojvoda Albreht.

Na to pohvali Radecki se več drugih generalov in oficirjev, ter nadaljuje:

Dobili smo 12 štukov, 1 bandero, 2 do 3000 vjetih, sovražniku so vbili, kolikor se ve, 2 generala, 16 oficirjev, 3 do 4000 mož.

Naša zguba tega dne je žali Bog! tudi velika; 2 do 3000 mož je mertvih ali ranjenih.

Bitva je terpela od 10. zjutri noter do pozne noči. — Piemonteski general Cassato je še tisto noč k generalu Hessu, ki je na borišu ostal bil in sovražnika preganjal, prišel, za primirje prosit, kar mu je pa odrekel in mu je še na znanje dal, de se drugači od primirja govoriti ne sme, kakor s naslednjimi pogoji: noter do sklepa miru ostane kraj med Tesinam in Sesio od vojakov obseden, ravno tako mesto Alesandria celo in polovica terdnjave; dalej sardinske bojne ladje se morajo iz jadranskiga morja naravnost spraviti in po lastnih poslancih pogovori zastran miru berž pričeti. —

V Brescii so se bili ljudje spuntali, de se je moglo mesto bombardirati. Tudi marsikje niso ceste več varne od puntarjev.

Naša armada je mende v Novari veliko dnarjev (Lloyd piše od 42 milijonov lir) zaplenila, ki so bili od Lombardov in drugih nespokojnežev za vojsko proti Austrii namenjeni.

Pripoveda se, de tirja Radecki za mir povračilo vse škode (80 milijonov gold.) in pa odstavljenje Benetek. — Karel Albert de pojde v Švajco.

Od Slovenskih regimentov je mende sosebno regiment Kinski veliko terpel. —

Frankobrod na Majnu. Narodni nemški zbor je 27. Sušca sklenil z 279 proti 255 glasam, de se ima dostojnost nemškiga državniga glavarja enimu izmed sedajnih nemških vladarjev izročiti; z 267 glasi proti 263, de je ta dostojnost (Würde) nasledna ali dedišna (erblich); ta vladar ima ime nemški cesar.

V seji 28. Sušca se je pričela volitev tega nemškiga kralja, 248 poslancov se je glasovanja zderžalo, 290 jih je pa izvolilo Pruskiga kralja za nemškiga cesarja.

Poslanstvo od 25 udov bo ta sklep pruskimu kralju na znanje dalo.

Narodni zbor je sklenil skupej ostati, dokler se prvi državni zbor ne snide. —

Kakor Lloyd pove, Pruski kralj te časti ne prevzame, in narberžeje se bo tudi Nemcam, kakor se je g. Šmerling v Frankobrodu ovadil, ustava oktrojirala ali odkrojila. —

Turčija. Augsb. Allg. Zeit. piše, de se v Valahii govori od namena Turkov, 45,000 mož v podonavske kneževine poslati, Rusi pa de se hočejo zoperstaviti. Sploh rasejo, kakor se sliši, razpertije med Rusi in Turki čedalje bolj.

Nepolitiški del.

Svečan in cvetica.

Pod rušo gorice, na solčno stran,
Je nježna cvetica tičala,
V zavetji se varnem ni mornih slan,
Ko zima je zunej vihrala,
Ni burje, snegov se ni bala,
Ker zemlja zakriva jo varno
Pred mrazom, pred silo viharo.

Al komaj topiti se led začne
Od solnca, ki nekaj dni greje,
In komaj prek juga se rižice
Znebijo snežene odeje,
Ze svečan k cvetlici prispeje,
In terka na rušico njeno,
Klicaje z besedo medeno:

Svečan.

Kaj čakaš, premilena, kaj mudiš,
Doklej pod zemljo boš tičala?
Ne pada več slana, ne brije piš,
Ze sneg je gorkota pregnala;
Na solnce, cvetličica zala,
Ne skrivaj več svoje lepote,
Pred svetom v neznano tamnote!

Cvetica.

Še zima, se zdi mi, minula ni,
Bojim se, de mraz mi še preti;
Glej! zemlja me kviško še ne budi,
Ne slišim še tičkov žgoleti.
Ne sapic pomladnih šumeti,
In skerbno umikajo lice
Pod zemljo še moje sestrice.

Svečan.

Kaj tvežeš, preljuba, naj sram te bo,
Mar letenske čakaš vročine?
Ko toča pobija, ko strele žgo,
Ko suša popalja cvetline?
Le mudi, de pomlad premine,
De bodejo druge, manj zale,
Na tebe zmerzljivko kazale.

Cvetica.

Poterpi, moj Svečan, vsaj ene dni,
Sej dolgo ne bom se mudila,
Premerzle se zdijo mi še noči,
Bi jutranja sapa nemila
Nezdrava mi bit' utegnila;
Ker zemlja, ko dan se nagnuje,
Še zmirom nad mano zmerzuje.

Svečan.

Oj starke neslane pač nepoznaš,
Cvetičica moja prelepa,
Ki polna zavisti mrazi nalaš,
De bolj te v samoto zaklepa,
De skriva tamnica te slepa,
Medtem, ko pomlajene dobe
Vse vživa in pije sladkobe.

O pridi na svetlo, na beli dan,
In zemljo zapusti veselati
Pač radosti čaka te raj neznan:
Toplota najmilši bo grela,
Te sapa naj meci objela,
Naj lepši, naj zalši cvetica
Med cvetjem boš stala kraljica.

Tako jo je vabil, jo klical vun,
In sreče obetal čez sreče;
Kar mika serce, ji na dan lizun,
Vse sladko, vse ljubo izleče,
Dokler ne preveri boječe,
Dokler izpeljana ni bila
Nevedna iz varnega krila.

Al komaj je vne, se strašno zave;
Pred sabo zre polja snežene,
In komaj je solnce šlo za gore,
Zarjavejo burje ledene,
Zmerzal jo strupena oklene;
Prepóžno kesa se zdaj reva,
Ter mraza in groze medleva.

In zjutra, ko dan je posijal spet,
Cvetičica več ni živela,
Viselo je perje, bil skerčen cvet,
In bilka sosedena, vela.
Mat' zemlja zastonj je solzela,
Zastonj je po hčerki tožila;
Ni tožba več mertve zbudila.

Podgorski.

Kaj hoče nek Slavjansko društvo v Terstu? *)

a. Vvod. V našim prvemu povabilu od 23. Oktobra in v oznanilu od 20. Novembra 1848, od kateriga tudi pričujočemu dokazu en iztis perložimo, smo namembe našiga zedinjenja v raznih slovenskih, nemških in taljanskih novinah razglasili, in s tem očitno na znanje dali, de kakšine skrivne naključbe, kakšine drugim narodom in jezikom sovražne misli nikakor naše vodila niso. Nar važnejši naših namenov so: Povzdiga Slavjanstva v Austriji po mogočnosti na nar višji stopnjo izobraženja po vodilu slobode, enacih pravic in bratinstva, in pa zagotovljenje ustavnih naprav po potu enacih pravic vsih avstrijskih narodnosti. O tim se hočemo z našim dragim slavjanskim bratom jadranskiga primorja še nekoliko po domače pomeniti.

b. Stališ Slavjanstva pred letam 1848. Slavjani vsih nekda, ne tak mnogo kot zdaj razcepljenih narečji, so bili v starodavnim času vsi slobodni, samolasten, krepak mogočen narod, vladan od lastnih svojih vojvodov, v notrajnih zadevah pa od svojih domačih staršinov in županov. Odkar je pa Frankovski mogočni kralj Dragutin z naslovom Veliki, pred jezero letami slavenski narod, v začetku, kakor Nemci pravijo, naprošen jih tlačena Avarov (Obrov) rešiti, nemškemu jarmu podvergel, so bile vse naprave v državnih in notrajnih zadevah le po nemškem kopitu osnovane. Dragutin in njegovi nasledniki v vladi velikiga nemškiga kraljestva so v podveržene slavenske dežele nemške mejne grofe, poglavje in druge viksi uradnike pošiljali. Z njimi in za njimi se je perlepla v slavensko zemljo množica nemških zlahtnikov darivših Slavenam tisto peklenko znajdbo vazalske podložnosti, v kateri se je zemljolastnik grajsaku podvreči in mu vsakoletne davke v denarjih in v perdeljkih davati, tudi z lastnim životom njega sužen biti moral. Tako je bila opčna slobodnost zaterta, in ker je bilo vsim nemškim tlačiteljem ležeče podložnike v nevednosti obdržati, so tudi slavenski jezik zaterati se prizadevali in zaradi tega poduk prostiga ljudstva popolnoma zanemarili. Še hušji se je Slovincam jadranskiga primorja godilo. Tu so se Taljani iz bližnih dežela v primorske mesta naselili. Blagovitnejši od Slovincov so si ne li dosti zemlje temuč tudi vse uradnije in sodniške opravila osvojili. Ošabnejši in prevzetnejši od Nemcev so Slovence popolnoma za nič deržali: Slovinc (Slavo) in pa sužen (shiavo) je Taljanam enake pomembe, in govoreči od Slovincov ali njih jeziku pravijo le: *Quel schiavo, parla la lingua schiava*.

Vse te napake je 15. dan sušca 1848 v dim raskadil. Enakopravnost je vsim stanovam in vsim narodom avstrijskiga cesarstva zagotovljena. Pa enakopravnost mora tudi resnica biti. Tega vas dragi slavjanski bratje večkrat in glasno opominjati hoče Slavjansko društvo.

c. Prebivavci v primorski deželi. Slavenski narod je v okrožju terzaškiga poglavarstva prevagljiva množina obljudenja. Iz med 504,412 prebivavcov celiga primorja, jih je pod Pazensko kresijo 176,023, pod gorisko, če tudi vse kar je prek Soče taljanskimu jeziku perštejemo, nar manji 142,000, in v terzaškem mestnim okrožju tudi nar manj 25,000 Slovincov, vsih skup 343,023, tedaj skora dva tretjaka vsiga obljudenja. Slavenskemu narodu tedaj gre posebna skerb državniga vladarstva in deželskiga poglavarstva. To vam dopovedati hoče Slavjansko društvo.

d. Poslaniki za državni zbor. Ustava in enakopravnost Slavenam pravico da, svoje poslance v narodni zbor pošiljati, kateri sami rojeni Slavjani okoljšine in potrebe svojiga naroda poznajo in se v vravnavnim al postavedajavnim narodnim zboru za svoj narod izkreno potezajo. Volili ste že, dragi bratje, pretečno leto poslance, pa pregovorjeni, prehiteni, persiljeni, in navajeni Taljane svoje gospode priznati, ste, žalibog! tako volili, de razun treh iskrenih Slovincov goriske kresije, so bili le taljančoni izvoljeni, katerim slavenskiga naroda clo nič mar ni, in zmed katerih eden, od Slovincov izvoljen, je v narodnim zboru terditi se podstopil, de Istrijska zemlja je vsa Taljanska, in de mora le po taljansko vravnana in vladana biti. De zanaprej poslance k narodnim zboru iz med vas, može

*) Iz dokaza vravnanja in delavnosti Slavjanskiga društva v Terstu od svojiga začetka do konca Februarja 1849.

vašiga lastniga naroda in jezika, pametne, umne može čistiga slavjanskiga duha izvolite, de vam ne bodo v škodo ravnali, to vam v vaš lastni prid šivo perporočiti hoče Slavjansko društvo.

e. Poslaniki za deželski zbor. V takorečenih nemških avstrijskih deželah so zaradi presojenja notrajnih domačih zadev deželski stanovi osnovani bili. V okrožju terzaškiga poglavarstva sicer se niso vpeljani bili, in lahko jih je dežela pogrešala. Na mestu tistih stanov se bodo zanaprej deželski zbori deržali, v katerih bodo odborniki celiga ljudstva naredbe in postave v notrajnih deželskih zadevah presodili in narodnimu zboru ali državnimu vladarstvu predložili, nekatere tudi precej izpeljavali. De kadar bo na to prišlo k takim deželskim zborom poštene zvedene narodoljube može iz med vas izvolite, de se ne daste prekvantati, odbornike iz med vaših protivnikov voliti, to vašim sercam vtisniti hoče Slavjansko društvo.

f. Odborniki za domače ali srenjske opravila. Po posebni postavi o srenjskih napravah bodo se srenje v domačih srenjskih rečeh same vladale, svoje srenjsko premoženje same oskerbovale, za notrajni mir, pokoj in red same skerbele, to je svojo lastno policijo imele. De se ob novim osnovanju srenj ne daste takim krajem pridružiti, v katerih je večina Taljanov, v katerih rog bi vi trobiti morali, de v oskerblenje srenjskih opravil lastne domorodce, iskrene Slovence, pa tudi poštene in zvedene može izvolite, to vam skerbno perporočiti hoče Slavjansko društvo.

g. Prišežniki v sodnicah. Pravde nad nesrečnim, ki so hudodelstva alj manjših pregreškov zoper postave obdolženi, se bojo očitno, in ustmeno deržale, v katerih bojo prišeženi može pri sodbi sedeli in po svoji vesti sodili, ali je obdolžen kriv in ima kaznovan biti ali pa ne. Bratje, poklic prišežnikov v takih sodbah je silo važna reč! v njih izustenu leži osoda obdolženiga človeka — božje stvari, življenje ali smert, slobodnost ali dolga huda ječa; leži pa tudi mir in pokoj in varnost premoženja od hudodelnikov večkrat napadenih. De prišežnike može izvolite, može nigdar ne oskrunjene vesti, može zdrave pameti in openo znane poštenosti, k temu vas zanaprej opominjati hoče Slavjansko društvo.

(Konec sledi.)

Knjiga splošnih državljanskih postav.

§. 210.

Ako je več varhov postavljeno bilo, zamorejo sicer premoženje maloletniga skupno ali razdelno oskerbovati. Tode naj oskerbujejo taisto skupno, ali naj razdelijo oskerbnistvo brez poterjenja sodnice med sabo; je vsak posamezen za vso škodo odgovoren, ki bi maloletnimu izvirati vtegnila. Vselej mora pa tudi sodnica poskerbeti, de se oseba maloletniga in glavno vodstvo opravil le od eniga oskerbuje.

§. 211.

Materam in babam, ki varstvo prevzamejo, se mora sovarh pridati. Pri volitvi taistiga se ima pred vsim gledati na izrečeno voljo očeta, daleč na nasvet varhinje, slednjič na zlahtnike maloletniga.

§. 212.

Tudi sovarh mora poverno pismo od sodnice prijeti in obljubiti, de hoče blagor maloletniga množiti, in mora k temu koncu varhinjo s svojim svetam podpirati. Ko bi važne pogreske zapazil; si mora perzadeti, jih odpraviti, in če je treba varstvinu sodnici razodeti.

§. 213.

Druga bistvena dolžnost sovarha je, de pri opravilih, za veljavo katerih je dovoljenje varstvine sodnice potrebno, prošnjo varhinje ž njo podpiše ali svoje posebno mnenje priloži, ravno tako ima tudi čez takšno opravilo na tirjanje sodnice naravnost svoje zdetje oddati.

§. 214.

Sovarh, ki je te dolžnosti izpolnil, je vsake druge odgovornosti prost; če je pa sovarhu ob enim oskerbnistvo premoženja naloženo bilo, je taisti z tem oskerbljenjem vse dolžnosti oskerbnika prevzel.

§. 215.

Ako varhinja iz varstva stopi, se ima varstvo praviloma bivšimu sovarhu naložiti.